

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

SADRŽAJ: N N N N N N N N

Rodu. — Spj. Crvenko Bijeloplavić.

Članovima, suradnicima i čitateljima do znanja i za ravnanje. — Uredništvo.

Prirodni opis Istre. — Prof. Nikola Žic.

Sa Jadrana. Pjesme R. Katalinića-Jeretova. — Franjo Novljan.

Spremajte se, braćo učitelji! — Bačić.

Feministica. — Po talijanskom priredio Franić.

Moderna uzor-škola u Istri. — Kamtn.

Sa c. kr. učiteljske škole u Kastvu. — Učitelj.

„Učiteljski dom“ u Pazinu. — Predsjednik.

Ispit osposobljenja u Kastvu.

Glasovi iz Kranjske. (Nama za razmišljanje.)

• Iz Učit. Tovariša • — Bačić.

Vjesnik. — Književne obavijesti. Lične i školske vijesti. — (Omot) Poruke. Natječaj.

Poruke.

Narodni zastupnik Aug. Rajčić, nadučitelj u Opatiji, obratio se bio svojedobno putem našeg lista na Vas, učitelj(ce), da mu javite o stanju škola u Vašem kraju. Još se mnogi nijesu odazvali; nek se ganu.

Dopisnike molimo, da pišu na jednoj strani arka; sa strane nek ostave nešto prazna prostora. Manje vijesti nek pišu pojedince na posebne papiriće, da urednik toliko ne mora prepisivati.

Pretplatu šalžite, pretplatnici, što prije u Pazin.

Čitatelji! Sjetite se katkad u godini Družbe »Sv. Ćirila i Metoda« i Đačkoga pripomoćnoga društva!

Raspis natječaja

za slijedeća učiteljska mjesta:

1. Mjesto nadučitelja II. reda na utrakvističkoj pučkoj školi u Kanfanaru. Nastavni jezik hrvatski i talijanski;
2. mjesta ravnajućih učitelja III. reda na utrakvističkim pučkim školama u Pomeru i Rovinjskom selu. Nastavni jezik hrvatski i talijanski;
3. mjesta ravnajućih učitelja III. reda na pučkim školama u Ližnjanu i Premanturi. Nastavni jezik hrvatski, talijanski kao predmet;
4. mjesta učiteljice III. reda na pučkim školama u Juršićima, u Marčani i Medulinu. Nastavni jezik hrvatski, talijanski kao predmet.

Beriva ovih mjesta ustanovljena su pokrajinskim zakonom od 5. junija 1908. zemaljski zakonik br. 32. Molbe imaju se podnijeti propisanim putem ovomu c. kr. kotarskomu školskomu vijeću do 15. febrara 1909.

Molitelji za mjesta pod 1, 2, 3, moraju dokazati osposobljenje za naknadno poučavanje vjeronauka.

Pula, dne 10. januara 1909.

Od c. kr. kotar. škotskog vijeća.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, prosvjetu i književnost.

VLASNIK I IZDAVATELJ:

„HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO „NARODNA PROSVJETA“ ZA ISTRU U PAZINU“.

Izlazi koncem svakog mjeseca. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Rodu. = = = =

Pustoš . . . B'jeda svud se koči;
Na patnika tiran vreba,
Krvcu pije, ne da hljeba . . .
Po pustoši gladan kroči
Narod moj!
Silan broj

Vajnih ljeta luta veće,
I još junak ne očaja;
Kô puk božji dno Sinaja
U slobodan smjelo kreće
Doma kraj! —
St'jega sjaj,

Što se ljeska trolik spr'jeda
— Vječne pravde zalog sveti —
Kano oblak božjoj četi
O kraju mu ml'jeka, meda
Šapće v'jek
Bajka jek! —

U kovčegu svojih grudi
Slavskog srca manu skriva,
Gdje od v'jeka stalna, živa
Kano zora nada rudi
U bliz' spas . . .! —
Pjesni glas

Kô proroka drevno slovo
U slađanog r'jeka jeci
Svojoj priča hrabroj djeci,
Da će svanut sunce novo,
Radost, poj! —
Rode moj,

Hrabro napr'jed! Cilj te čeka! —
Dok se barjak tvoj svjetluca,
Dok ti slavsko srce kuca,
Dok se ori pjesme jeka,
Bit ćeš živ,
Junak . . . div!

Pravda vječna, što se vrši,
Sustavit će val Jordanu,
Da pokročiš s onu stranu
Na slobodne svoje krši,
U svoj dom! —
Kao grom

Grmnuti će trublja ratna!
Dušmani će pasti sami
Kô Jeriha tvrdi kâmi,
Tvoja bit će zemlja zlatna!
Bit ćeš svoj,
Rode moj!

Crvenko Bijeloplavić.

D $\frac{10}{1984}$ C-46-B

Članovima, suradnicima i čitateljima do znanja i za ravnanje.

Ovim brojem stupa naša novina »Narodna prosvjeta« u četvrtu godinu svoga opstanka. Dosada izlazila je u Puli pod urednikovanjem našega vrloga druga Ernesta Jelušića, a odsada će u Pazinu, u kulturnom i geografskom središtu Istre i sjedištu našega »Hrv. učit. društva ‚Narodna prosvjeta‘ za Istru«.

Po pravilima našega društva ova novina mora izlaziti, dok opstoji i društvo, odnosno dok društvo ne promijeni pravila. Izlazit će koncem svakoga mjeseca. Uređivat će novinu društveni odbor, a pošto se taj sastoji od deset lica, povjerena je na zadnjoj odborskoj sjednici skrb za novinu trojici odbornika i to predsjedniku Jos. Bačiću, potpredsjedniku Aug. Rajčiću i tajniku Fr. Barbaliću. Prvi će biti odgovorni urednik; sva trojica odgovorna su glede novine odboru, a odbor glavnoj skupštini. Odgovornomu uredniku Jos. Bačiću imaju se slati u Pazin rukopisi i pretplata (5 K) i uopće sva pisma, koja se tiču novine.

On podastire na uvid i pretres gradivo obojici svojih drugova.

Ko dosada štatpat će se novina u tiskari Dr. Laginje i dr. u Puli. Novina će se baviti:

I. Školstvom (Primat će članke o pedagogiji i pedagogici, o kritici školskih knjiga, o školama uopće, o statistici škola, učitelja i učenika, o zakonima i odredbama škol. oblasti i t. d., a sve to s osobitim obzirom na Istru, a zatim obzirom na druge hrv. i slov. zemlje);

II. prosvjetom (Primat će opće poučne članke, članke o literaturi i bibliografiji, zatim članke o radu učitelja izvan škole, kao o gajenju glazbe i pjevanja, o pučkim predavanjima, o narodnoj organizaciji: o posujilnicama, gospodarskim i konsum. društvima, pučkim predstavama i t. d., ali opet s osobitim obzirom na Istru i na ostale hrv. i slov. zemlje);

III. književnošću (Uvrštivat će: 1. pjesme, pripovijesti i crtice osobito domaćih pisaca, 2. objave i ocjene takovih djela, 3. preporuke dobrih naših djela uopće);

IV. društvenim radom (Izvještivat će o glav. skupštinama, o odborskim sjednicama, o zaključcima i rezolucijama i t. d.).

U našem radu vodit i bodrit će nas pomisao na Boga i hrv. narod.

Uredništvo je stupilo u saobraćaj s kotar. učit. predstavnicima u Istri, sa društvenim članovima, sa profesorima hrv. gimnazije u Pazinu i učiteljske škole u Kastvu, kaošto i s nekim osobama hrv. i slov. zemalja [Zagreb, Sarajevo, Zadar, Split, Trst, Ljubljana, Gorica, Celje i t. d.], s važnijim listovima hrv., slov., tal. i njem. u Primorju i s onima, koje se bave istarskim i uopće hrv. i slov. prilikama.

Uredništvo.

Priradni opis Istre.

Prof. NIKOLA ŽIC.

U nizu članaka prikazat ću ovdje fizikalnu geografiju Istre, tako da u svakom broju ovoga lista bude obrađena mala cjelina, jedna jedinica. To je tim potrebitije, što u hrvatskom jeziku nema ovakvih književnih pomagala. Za to će na kraju svega slijediti popis spisa, vrijednih preporuke. Sve što ovdje bude rečeno, sigurno ne će biti metodički savršeno za pučku školu. To mi nije ni nakana. Podat ću samo gradivo, koje bi sam učitelj morao metodički obraditi za svoje učenike. Da ću ja ovdje više reći, nego će učitelj u školi, razumije se po sebi. Kad bi se pako našao nastavnik, koji bi ovo gradivo iza praktičnoga rada u školi obradio metodički u ovom listu do koje godine, ne bi onda moj trud ostao neplodan, jer bih na taj način pomogao, da naša pučka škola dobije metodički rukovođ u zemljopisnoj obuci svoga zavičaja.

I. Prošlost zemlje.

Nije Istra bila uvijek ovakova, kakva je danas. Negda je pače nije ni bilo: t. j. ekzistovala je doduše, ali pod morem vjekove i vjekove, a onda se polako kroz vjekove pridizala i digla nad površinu i ostade kopnom kroz vjekove do danas. U dugom nizu stoljeća, koja ne možemo brojiti ni odrediti, razvijao se polako pod morem njezin građevni material, pak se nad morem polako razvili njezini oblici, dok nije postala ovakva, kakovu je danas vidimo.

U plitkom moru, što su ga oživljavale premnoge životinje i biljke, naslagao se vapneni mulj i pijesak u velikom mnoštvu, a kasnije laporni škrljavac i pješčenik u manjem mnoštvu. Vjekovi su prošli, dok su se eto tako nataložile te morske naslage. Iza toga se ti slojevi podigoše nad razinu morsku, isprva malo, kasnije više, onako kako su danas. To kopno zovemo Istra, koja dakako ni s obzirom na vertikalnu ni s obzirom na horizontalnu raščlanjenost nije u početku imala današnji svoj oblik. Opet su vjekovi prolazili, dok su voda tekućica i vjetar, mraz i vrućina dali Istri današnji oblik. U tim je vjekovima također nastao u svom današnjem obliku Jadran, koji je na svojoj istočnoj obali stvorio današnje naše kvarnerske i dalmatinske otoke: Istra je naime sa Kvarnerom i Dalmacijom do tada sačinjavala veliko suvislo kopno.

Pet je dakle faza prošla Istra od svoga postanka u razvoju do danas. Svakoj toj fazi geologija daje svoje ime: vapneni mulj i pijesak se naslagao u dugo kredno¹⁾ doba, a laporni škrljavac i pješčenik u kraće eocensko²⁾ doba; u starijem dijelu neogenskoga³⁾ doba bila je Istra niska ravan,

¹⁾ Ime mu je od pisaće krede, koja se na nekim mjestima zemaljske površine u to doba razvila.

²⁾ grčki eos = zora, a kainos = nov.

³⁾ grčki neos = nov, a genesis = postanak.

a konačno se u doba između diluvija i aluvija uslijed provale Jadrana razvio današnji oblik tla i obale te nastadoše kvarnerski otoci. Iz toga nam je jasno, da je Istra relativno mlađa zemlja, jer je proživila samo tih nekoliko posljednjih doba u razvoju cjelokupne zemaljske kore. Što je u starijim geologijskim periodama bilo, nije nas stalo, jer se ovaj poluotok, na kojem živimo, nalazio od postanka zemlje uvijek sve do svršetka eocenskoga doba pod morem. Nas zanima da znamo, kakvih je sve oblika bila Istra i kako se je razvijala od svoga postanka pod morem do današnjih oblika. To nas uči geologija — znanost o sastavu, gradnji i razvoju tvrde zemaljske kore, dok još na njoj nije živio čovjek. Kao što možemo spoznati prošlost neke države iz sadašnjih njezinih prilika i raznih spomenika, tako ima svjedočanstva i sigurnih pomagala za geologijsku prošlost neke zemlje. Sve pojedinosti nam dakako ne mogu biti jasne, ali poglavite crte ovoga geologijskoga razvoja utvrđene su već pouzdano i za Istru.

Sav je građevni materijal Istre nastao u vodi (moru). Eruptivnoga (vulkanskoga) kamenja kod nas nema, nego je sve kamenje sedimentarne (taložne) naravi. Pitanje je samo: kada, gdje i kako se to kamenje taložilo, pa je tim riješena geologijska povijest zemlje. U (sedimentarnim) slojevima moramo razlikovati tvorbe kredne i eocenske formacije, koje sastavljaju glavnu masu našega poluotoka.

Prva faza. Vapneni mulj i pijesak, što se u kredno doba naslagao u plitkom moru, sačinjava sada — otvrdnuvši u živac kamen — naše gore i bregove. Tu prдавnu prošlost o taloženju ili sedimentaciji pričaju nam okamenjeni ostaci (fosili) alga, školjki i puževa u tom kamenu, koji je nama svima dobro poznat pod imenom vapnenca. Kuda sreće, da ga manje ima! Ta kredna formacija obuhvata najveći prostor u Istri. Tada je u moru ležao razito sloj na sloju, a svaki je viši sloj bio dakako i mlađi. Ali pomenuti slojevi nijesu ostali u svom prvotnom položaju, horizontalni. Mirni položaj slojeva poremetiše sile, koje uvijek kreću i tresu zemaljsku koru, tako te se slojevi nasložiše u veće i manje nabore, zgnječiše se i zgužvaše. Sada leže tvrdi kameni slojevi kao umiješano tijesto jedan preko drugoga i jedan u drugom, a češće možemo promatrati, da najstariji slojevi leže odozgo najviše, a mlađi moraju snositi njihov pritisak.

Na mnogim mjestima Istre lomi se kredni vapnenac kao građevno i uresno kamenje, a ima gdje gdje u krednim naslagama i šarenoga mramora (Buzet, otok Krk), što god asfalta, a u mlađim slojevima i gvozdene rudače. Kredno je doba prvi glavni period u povijesti razvitka ove zemlje: ono je obilježeno neprekidnom tvorbom morskih taložina.

Druga faza. U doba, koje iza krede slijedi, a zove se eocensko, Istre još uvijek nema; ona je pod morem, gdje se dalje taloži (numulitni) vapnenac,

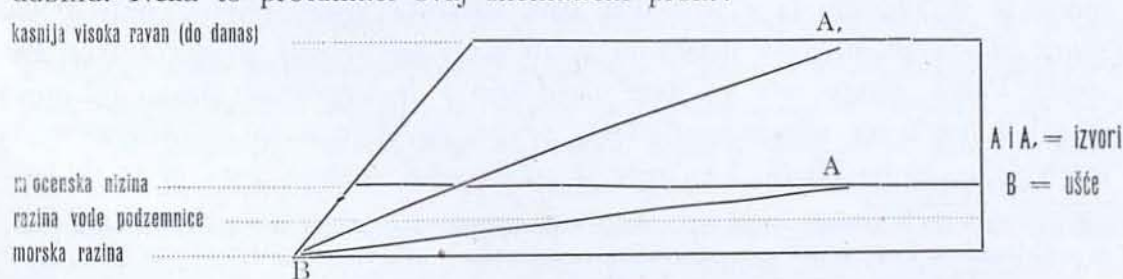
¹⁾ Okamenjena školjka, nalik na novac.

a još više laporni škriljavac i pješčenik. Eocenska formacija se opet poglavito karakterizuje taloženjem morskih naslaga te nastavlja tvorni rad prvoga ili krednoga perioda, kad je jednako gospodovalo more. Kako je eocensko doba bilo kratkotrajnije od krednoga, tako se je materiala naslagalo manje od prije spominjanih slojeva. Ipak su ti slojevi lapornih škriljavaca i pješčenika važni, jer daju kraju sasvim drugo lice (na pr. oko Pazina, Buzeta itd.). Eocenska formacija nije danas u Istri osobito prostrana, ali je za gospodarski život osobito važna, što će biti jasno svakomu, kad se sjeti, koliko je plodnija eocenska zemlja u srednjoj Istri od kredne u Cičariji ili u zapadnoj Istri.

Treća faza. Iza eocenskoga perioda Istra postade kopno i ostade kroz cijeli neogen, diluvij i aluvij do danas. Time počinje novo dugo doba u povijesti razvitka našega poluotoka. More je naime uzmaknulo, pak se pojavilo kopno. Povod je ovom uzmicanju mora bilo dizanje prije poplavljenih slojeva krede i eocena. Ovo je dizanje kopna postalo uslijed jakoga nabiranja zemaljske kore, koje je stvorilo naš gorski sustav: naslage su dospjele u valovito i naborno stezanje. Ta je »Istra« bila isprva čudnoga oblika i u vertikalnom i u horizontalnom smislu. Voda tekućica i vjetar, mraz i vrućina stvoriše polako oblike Istre, i to iz početka stvoriše prostranu ravan, koja se sada nalazi u dosta znatnoj visini, većinom 300—500 m, te ju samo malo nadvisuju najviši djelovi Istre. Ta ravnica ne bijaše visoka nego niska ravan, nizina, koja se prema zapadu i jugu protezala u more još mnogo dalje nego danas. Sjeverni dio (današnjega Jadranskoga) mora ležaše naime mnogo zapadnije, a na jugu spajaše kvarnersko i dalmatinsko otočje Istru i Dalmaciju u prostrano suvislo kopno.

Ova je faza trajala kratko geologijsko doba, u starijem neogenu, što ga neki zovu i miocen¹⁾.

Četvrta faza. Sve polako dizaše se zemlja sve više nad morskom razinom. To se zbivalo u mlađem neogenu. Rijeke više ne mogahu da se drže na ravnini, nego urezavahu i urezaše široke doline. Trag tih dolina opažamo u terasama, koje leže na pr. u Butonigli 220—270 m nad morem, kod Pazina 279—227 m itd. Kad se konačno podigla zemlja do one visine, u kojoj se danas nalazi, produbiše rijeke svoja korita, kako su danas, a time dobiše naše doline svoj današnji oblik i s obzirom na širinu i s obzirom na dubinu. Neka to protumači ovaj shematični profil:

¹⁾ grčki.

Rekoh i ponavljam, da je već tada ekzistovala uvala sjevernoga dijela Jadranskoga mora, ali je istočni njegov dio bio još kopno; kvarnerski i dalmatinski otoci bijahu još suvisli dijelovi istarskoga i dalmatinskoga kopna. Slatkovodni pješčenik i ostaci velikih sisavaca na današnjim otocima (na pr. na Susku kraj Lošinja) kazuju, da još otočja nema ni za diluvija. Ti otoci i današnje Jadransko more nastadoše u najnovijoj geologijskoj prošlosti. O toj petoj fazi malo kasnije.

Za miocenske nizine ležale razina vode podzemnice*) veoma malo pod površinom, tako da se u tim prilikama (u vapnenačkom tlu) nije mogao razviti kras. Dok je dakle razina vode podzemnice bila malo pod zemljom, nije imala dovoljno snage, da u krednim naslagama izvede one znamenite pojave, koji danas tako karakterizuju naš kraj, da mu dajemo posebno ime: Kras.

Ali kad je nizina postala visoka ravan, nije se jednako pridigla i voda podzemnica, nego je njezina razina ostala u istoj visini, tako da se u pješčeničkom tlu razvile riječne doline, a vapnenačka je površina zadobila svoj današnji kraški oblik. To je osobito važno da pamtí onaj, koji hoće da kasnije shvati oblike tla u Istri. Naročito radi ovoga je nužno bilo, da se sve ovo kaže o geologiji Istre. Samo jake rijeke, Mirna, Pazinski Potok i Boljunčica-Raša, koje svojim izvorom i gornjim tijekom leže u pješčeničkom (eocenskom) tlu, mogle su probiti vapnenačko (kredno) tlo sve do mora.

Time smo slijedili razvoj Istre do konca tercijara¹⁾). Eocen se naime zajedno sa starijim (miocen) i mlađim neogenom zove u kratko tercijar, kao što ima i diluvij sa aluvijem zajedničko ime — kvarter. Idemo dakle dalje u kvarterno doba istarske prošlosti.

Peta faza. Za diluvija, kad je veliku površinu Evrope pokrivaó led, te se za to doba još zove i ledeno ili glacijalno, imale su u Istri vode tekućice dulji tijek (vidi profil), a bijahu i vodom bogatije nego danas. Duboke morske uvale kao zaliv Milja, Kopra, Pirana, Limski i Raški Kanal jesu riječne doline, koje su se kasnije iza diluvija u vrijeme provale Jadrana spustile pod morsku razinu, kako pokazuju njihovi oblici i dubine. To su svoje vrsti fjordovi, o čem kasnije. Ali iz toga je jasno i ovo: kao što se prije zemlja iz mora dizala, tako se sada — bar na obali — opet polako spuštala, odnosno more se dizalo, što je u posljedici isto. Istarske rijeke nijesu imale toliko snage, da bi se mogle s uspjehom boriti proti toj provali mora. I tako Pazinski Potok danas više ne teče uz Pazin i Beram kroz Dragu i Limski Kanal u more, jer nije imao dostatne snage, da svoje korito u dovoljnoj mjeri produbljuje. Samo Mirna, koja teče iz pješčeničke srednje Istre (a ta se lako

*) S tim je izrazom velika muka. Znači Grundwasser. Klun-Klaićev zemljopis za srednje škole: voda podzemnica, Česi: spodni voda, Slovenci: podtalna voda, neki Hrvati; temeljna voda.

¹⁾ Tercijarna formacija, kao što u sekundarnu spada Kreda, Jura i Trias, a u primarnu svi stariji slojevi prije toga.

troši!), bori se uspješno donošajući u svom koritu toliko mulja, da može zasipavati svoj donji tijek, koji polako ponire pod morsku razinu, i tako nastoji Mirna, da joj se ne dogodi kao Raši, kojoj je cijeli donji tijek (današnji kanal) proždrla more. Ovo propadanje istarske obale se nastavlja sve do historijskoga doba t. j. od diluvija do danas propada obala pod more, kako to dokazuju mnogi građevni spomenici rimski, koji danas leže pod morem.

To pomicanje kopna i promjene s njime u svezi označuje peti i posljednji period povijesti razvitka Istre. Čitave ploče čvrste podine gorske toga suvisloga kopna se ponoriše, a istodobno je provalio u pukotine ovoga područja onaj dio Sredozemnoga mora, što se Jadranskim zove. Ta je promjena osobito za kvarnerske i dalmatinske otoke od velike važnosti. Cijela se naime istočna obala Jadranskoga mora razvila onakova, kako je sada više manje pred sobom gledamo; prikazuje nam se kao slabi preostatak nedavno veoma rasegnutoga kopna, koji je većim dijelom iščeznuo na korist Jadrana. Pojedini su se lanci (osobito u Kvarneru) uzdužnim prolomima (SZ—JI) srušili u jadransku kotlinu te se samo djelomice pomaljavu njihovi visovi iz Adrije kao otegnuti otoci (Krk, Cres, Lošinj, manji otočići, pa dalje dalmatinski). Prolomne crte i mjesta uzdužnih dolina pokriva danas more u niskim kanalima, a među njima vire nad površinom morskog grbine bivših gora — otoci.

U ledeno doba nije u Istri bilo ledenjaka ili plasina, samo je iza toplijega, umjerenoga podneblja zavladao snježno i kišovito. Gore, na kojima danas nema ledenjaka, pokriše se vječnim snijegom i ledom; tako je na pr. kranjski Snježnik, kako pokazuju žljebe i dr., na njemu, po svoj prilici nosio male ledenjake. Znakova o većoj vlazi u Istri ima svuda; od toga doba potječu gomile gruha (Schutt), koje je voda na stanovito mjesto nanijela, Bog zna odakle; isušene doline dokazuju, da aluvij ili sadašnjost manje obiluje vodom. Tercijarno bilinstvo propade. Životinje, koje danas žive samo daleko na sjeveru, širile su se i po našim stranama. U ovom odsjeku zemaljske povijesti pojavio se i sam čovjek na zemlji. Za to se kvarter zove i antropozsko doba. U zadnje vrijeme nađoše čovječje ostatke po špiljama, u jezezima i tresištima (na pr. kod Ljubljane, u Istri na gradišćima i kastelirima), u raznovrsnim aluvijalnim i diluvijalnim naslagama. Uz čovjeka nađoše njegovo oruđe i oružje, a po tom razdijeliše prastaru prošlost primitivnoga čovjeka u Evropi u doba kamena, bronzena i željezna oruđa. Znanost, koja se tim bavi, zove se prehistorija. No ova tri odjela ne dadu se nikako razlučiti, jer su u mnogim krajevima davno već poznavali željezo, dok su se drugdje služili bronzom ili kamenom. S dobom kovnoga oruđa stupamo u historijsko doba. Kovno oruđe pravi kulturni čovjek, po tomu se historija bavi prošlošću kulturnoga čovjeka, a prehistorija prošlošću primitivnoga, geologija pako proučava zemlju do onoga doba, dok se na njoj pojavio čovjek.

Kao što nas je geologija uputila, kako je zemlja dobila svoj današnji oblik, današnje podneblje i današnji organski život, tako nas isto geologijsko istraživanje podučava, da ovo nije posljednje stanje naše zemlje, jer na njoj neprestano djeluju sile, koje ju sveudilj preobražuju i mijenjaju. Ni sadašnjost nije vrijeme počitka i mira; samo je čovječji život odviše kratkotrajan, da okom opazi to neprestano i stalno mijenjanje, koje se zbiva gorom i dolom, kopnom i morem. U višim krajevima (istočna Istra) razvija voda podzemnica Kras sve više, u pješčeničkom kraju (srednja Istra) ispire voda kišnica i tekućica površje do prave golijeti, a riječnim dolinama (zapadna Istra) krade se voda polako u more nanašajući jedan sloj šljunka za drugim. More, koje u ušća rijeka sve više provaljuje, zatvara (zagađuje) njihov tijek, podkopava strmu obalu i slaže pred zalive i drage niske prudne nasipe. Potresi nas konačno češće opominju (na pr. Klana 1870.), da još ni u unutrašnjosti zemaljskoj nijesu smalaksale djelatne sile.

Nastavit će se.

Sa Jadrana.

Pjesme RIKARDA KATALINIĆA-JERETOVA.

Pred Božić mi dođe božićnica, mome srcu mila i draga, jer je naša — istarska i hrvatska. Došla mi s našega Jadrana iz posestrime Dalmacije. Iz nje me opaja miris mora, žagore mi sitni valići njegovi, što oplakuju obalu našu pustu i голу, ali nama najmiliju, ta »domovina, kakva bila, rođenomu sinu mila«. Gdje i gdje zapljuskaše i veći valovi, treskaju o klisurine, pjene se i praše, sprema se oluja, ali doskora se opet sve utišalo u neku blagu spokojnost, tihi mir. Tu vidim dio duše hrvatskoga naroda u Istri, titraje u dubini srca njegova. Božićnicu otu šalje nam istarski Hrvat, rođeni Vološćak, poznati naš pjesnik R. Katalinić-Jeretov. Na nama je, da je ogledamo, njome se poveselimo i podičimo.

Knjiga je namijenjena »Miloj uspomeni hrvatskog književnika Evgenija Kumičića, koji je našu Istru volio i perom prodičio«. Nije ni čudo, što je i prva pjesma u spomen toga našega romanopisca, koji nije u Istri djelovao, ali opet mu je duša uvijek čeznula za milim zavičajem, a nitko još nije našega primorja tako opisao, kao on u svojim pripovijestima i romanima. Druga je pjesma »Oprosti!« Prirodu obasjava sunce, nad zemljom trepti »životvorno slovo sveto, sretna pjesma Adamova«. Duša se krili u rajske visine i čuti, da trnovita cesta po ovoj dolini vodi k »boljoj stazi«.

»A s visina sve se spušta
Miris ruža i čemina,
Što ih sipa blaga ruka
Svetokrila heruvina,

I diže se pala vjera
U tom srcu, u toj grudi,
A na usni tako griješnoj
Molitva se davna budi:
Oj, oprosti, Velji Bože.....«.

To je krasno zamišljena i sagrađena, ali — na žalost — slabo obrađena pjesma. Molitva na koncu nije ni iz daleka onako veličanstvena, kako bi prema zamisli morala da bude. Tamo je dosta nespretno rečeno:

»I neka je srce naše truhlih klica more sinje —
Al za djecu svaki otac ima srce golubinke!

Slaba dotjeranost doimlje se to neugodnije i zato, što su te dvije prve pjesme sinteza svih pjesnikovih misli i osjećaja. S toga ih možda i jest s onom trećom »Hrvatskoj« i postavio sam na početak svoje knjige. Rodoljublje, štovanje i ljubav prema onim muževima, koji nas naučiše poznavati otadžbinu; krasota prirode, dubina ljudske duše i visina Stvoritelja neba i zemlje, to su misli, koje nam pjesnik prikazuje i pjeva.

On ljubi svoj zavičaj, našu Istru, s toga joj i pjeva, ali ne zaboravlja cijele domovine Hrvatske: pjeva Zagrebu, Rijeci i Zadru. Grmi proti onima, koji rade, da nam otmu bogatstvo naše, ures otadžbine — more naše. Pjeva prvom istarskom preporoditelju, pokojnom Jurju Dobrili, ali se sjeća i živih pobornika, pa pjeva Matku Mandiću:

»I tiho i skromno kô pčelica marna
Radio si za dom, za rod i slobodu,
A Tvoja je ruka dobra, blagotvorna,
Otirala suze za suzama rodu«.

Uz put budi spomenuto, da Dinku Viteziću kao i Matki Laginji pjeva u zbirci »S moje lire«, koju izdade »Matica Hrvatska« g. 1904. Osobito je snažna pjesma Mihovilu Pavlinoviću, preporoditelju Dalmacije. Zabugario je i »Nad grobom Fra Grge Martića«, nasljednika starca Milovana. Sjetio se Starčevića, Strossmayera i Preradovića. Hrvatski pokret god. 1903. opjevao je u »Priči«.

Otađzbina ne može srećna biti bez prosvjete, stoga i uznosi »tu živu snagu, dašak vjetra pramaljetna, štono budi novo cvijeće iza zimskog dana sjetna«. To je koračnica našega učiteljskoga društva, koju je uglazbio I. Matetić.

Nijesu to patriotske tirade, kakvih imade dosta, nego je to duboko osjećano rodoljublje, odjek srca hrvatskoga naroda u Istri, koji se tek oda sna budi, pa se veseli svemu, što je naše i hrvatsko. Ne zanosi se za velikim Slavenstvom kao Preradović. ta mi smo u Istri još maleni i slabi, a da bismo se mogli zaletjeti daleko i visoko; čedan je pjesnik, kao što su čedne i naše prilike. Ipak ne može, a da mu duša ne poleti do groba velikoga slovenskoga pjesnika S. Gregorčiča, čija pjesma »ne će nikad mrijeti«.

Patriotizam provejava čitavoga pjesnika, pa su mu i druge pjesme tim duhom zadahnute. Neka zabrinutost za našu budućnost obuzima ga, pa tuguje nad našim proletarcima:

»Ko pisari, tudje*) sluge po papiru nešto mrče,
Srce im je ojadjeno, ruke im se bolno grče,
Prigibaju svoju šiju, a za koru gorka kruha
I muče se sve za procvat tudje misli, tudjeg duha;
Zapuštena polja doma neorana stoje gola,
A kroz njih se tek vijuga crna pjesma silnog bola,
I besjedi poslenicim: — tà kud ćete sudbe bolje
Do li orat svoju zemlju i kopati svoje polje!«

Želio bih, da bi svaki razumio ovu krasnu pjesmu. Neka je stoga svaka mati ulijeva u dušu svome djetetu, a svaki učitelj svomu učeniku: nitko neka ne ostavlja svoje polje zato, da bude tuđi sluga, ili možda čak rob svojih strasti.

Katalinić je pokazao svoju snagu u krasnim crticama, kojih je također mnogo prevedeno na njemački. Nije se doduše nikada dovinuo visine Turgejeva ili »Lišća« od Frana Mažuranića, ali sve odišu nekom milinom, svježosti i nježnošću. Taj se dar očituje i u ovoj zbirci. Najljepše su mu — da tako kažem — crtice u stihu kao n. pr. »Potok«, »Zima«, »Majka udovica«, »Legenda tužne braće«, rodoljubna kao i »Otišlo je . . .« Osobito je krasna i nježna: »Znadeš tužnu priču? . . .« Do zamjerne se je visine vinuo u pjesmici »Sudba«. U tri kitice kazao je veoma mnogo za onoga, koji imade srca i mašte. Isto su tako lijepe: »Sanjala je djevojčica«, »Janje«, »Pjevao je slavuj mali . . .« Mile su sličice »Mrtvoj djevojčici«, »Umukla su gnijezda«. Inače lijepu sliku »Snijeg« mnogo kvari stih: »Siva usna nebu nijema . . .« Usna znači usnicu (die Lippe), pa ne mogu nikako da podnesem tolike pjesničke slobode.

Zbirku završava pjesnička pripovijest »Svagdašnja priča«. Srećna je mlada mati sa svojim čedom: pjeva mu, a s njom pjeva i čitava priroda nad tolikom srećom. Kad se dijete ushodalo, puno nevina blaženstva bježi po krasnoj prirodi na radost majci svojoj. Ali dođe vrijeme: uzeše ga u soldate. Iz vojništva piše tužno:

»Draga majo, od zore do mraka
Gorak ti je život u vojaka
Vavijek slušat tuđe švapske riječi
Nema tvoje, da mi srce liječi . . .«

Izmicale godine, mati se već stala nadati zlatu svome, ali eto rata, u kojem joj Ive poginuo, a ona

»Ko žalost je tužna stala,
Jer je oči isplakala

*) Ostavljam pjesnikov pravopis!

Tužna majka i uboga
Čekajući Ivu svoga — — —«

Svima nam je to poznata pripovijest, ali upravo u tome i jest zadaća pjesnikova, da lijepo prikaže ono, što znadu i obični ljudi, a izreći kadri nijesu. Tu nam je u nekoliko stihova ispričovijedao roman, kakvi se — na žalost — u istinu zbivaju. Sviđa mi se rastanak na polasku u vojnike, koji svršava:

»Ori pjesma sve to jače,
Al se momcim srce kida!
— — — Jenja cika u daljini
U visini
Sve se vedro nebo mrači
Ajde, nebo, i ti plači!«

Talijanska neka rečenica kaže, da ptica ne pjeva u kavezu od veselja nego od tuge; tako i momci, što odlaze, pjevaju od tuge. Ovdje je to kratko i lijepo rečeno.

Najviše, što nam pjesnik dati može, — daje nam sama sebe. Svaka pjesma i jest dio duše njegove, ali najjasnije se zrcali u lirskim subjektivnim izljevima. U pjesmi »Uzdah« vidimo pred sobom Katalinića od djetinstva do danas, kad mu je već četrdeseta. Vidimo nježnoga pjevača »Mrtvoj majci«. Srdačna uspomena iz mladih dana je »Stara staza«. Hvata ga se neka sjeta, kad vidi razorene svoje nade, porušene svoje sanje. Ta tuga proviruje skoro iz svih njegovih subjektivnih pjesmica, a postizava vrhunac u »Pitanju«. Ne tišti ga svjetski bol (»Weltschmerz«) modernoga čovjeka, nije niti pesimista, ali nekuda je porušen. Ipak skuplja svoju snagu i pjeva »Starom tornju«:

»Ne, ne valja klonut u životnom boju,
Za oblacim sunce još se žarko krije,
Umorenom srcu, čovjeku u znoju
Sa visine ipak nebo još se smije«.

U tom duševnom raspoloženju i leži uzrok, što na Katalinića nije više utjecao naš nezaboravni i neprežaljeni veliki Kranjčević. Ipak je pod tim jakim utjecajem, kojega se nije mogao posve očuvati, nastala snažna pjesma »Po valovlju . . .« i pitanje »Što si učinio, Kajine?«

Letimice smo ogledali božićnicu, što nam je zasla vrlu sin naše pokrajine. Zaslادili smo se njenim ljepotama, a pogrješaka nijesmo sakrivali, jer ljudsko djelo nikad savršeno nije. Naš miljenik vila trgovac je, koji od svoga teškoga rada otkida časak, da nam dade ono, čega mu je srce puno. Stoga nam je to i milije. Opaja nam dušu i srce, jer je naše po formi i osjećaju, naše po misli i ljubavi, naše, jer se isto roji po dušama našim, ali to je tek u nama, a prijateljima svojima ne mogosmo reći, dok ne reče pjesnikova vila.

Franjo Novljan.

Spremajte se, braćo učitelji!

Kamo, za Boga? Zar se Türe diglo na »Antemurale«? O ne!

U svim zemljama hrvatskim jedna je duša, i u toj jednoj duši jedna želja, — želja za jedinstvom. Sjaj krune Tomislavove obasjava lijepu našu domovinu. I Slovenci se vesele našem slavnom Jurjevdanu, čak u Beču čuju se glasovi jaki i odvažni: »Dajmo Hrvatima, što je njihovo«. Pak sada hoćeš, da nam dušman prijeti?»

»Kamo nas zoveš dakle?»

Evo čujte.

Proći će ova zima — i što se mene tiče, neka ju brzo pobijedi blago proljeće i vruće ljeto — pa će nastati toli željkovani veliki praznici. Kakva blagodat jesu nam praznici, čutimo već sedam mjeseci prije (velim sedam, jer je taj broj meni uvijek sretan bio). I baš u doba, kad padaju naši veliki praznici, izlijeću ljudi, koji iole mogu, budi-kamo, da mogu sebi i drugima reći: »Bio sam na ljetnikovanju tu i tu.

Pa zašto ne bi i mi kamo izletili?

»Za ljetanje treba, dragoviću moj, krila, bilo papirnata, bilo srebrna, bilo zlatna«.

»Na svaki način treba, ali lagana. Imamo plaću, hvala dobrome Bogu i ljudima, i u praznicima, skončajte ju tamo, gdje će vam biti duši i tijelu bolje.«

»Zar da idemo u mlade borike na Kras ili pod gordi Triglav ili u zelene Gorice Štajerske ili u veselo Zagorje?»

»Ovih praznika ne! Ici ćemo bliže i to u — — — Medulin.

Tko je Spartanac, nek savije samo jedno ruho, gačice za plivanje, uzme žlicu i vilice, sitne tambure i gusle javorove i K 1.60 za dan. Uznajmit ćemo kuću jednu ili više, koliko nas već bude, i spavat ćemo na slami i sijenu. Za jelo i pilo skrbit ćemo se sami.

Tokom godine najeli smo se dosta praha u našim malenim školama; ah! taj bezobrazni prah prodro nam do u kosti, valja ga isprati, radikalno isprati.

A u Medulinu je divno more; njegovo je tlo meko ko sagovi perzijski; i ako imaš nježnu nožicu ko Andaluskinja, možeš se dati bez straha u zagrljaj moru Medulinskom, osim ako te možda ne bude nježno škakljao onaj sitni, sitni pijesak, što mu krije dno. Među učiteljima ima izvrsnih plivača, pa će kopnene svoje kolege znati sprijateljiti s našim sinjim morem. Sad ćeš ležati naleđice na hladnoj vodici i gledati u nedoglednu modrinu nebesku, sad ćeš ko morski pas sjeći more, onda opet glavom kopati u utrobi njegovoj, sad se utrkivati u plivanju po taktu.

Dvaput na dan plivat ćemo: jutrom i večerom.

Drugi dio dnevne zabave bit će gimnastičke vježbe na spravama, redovne i proste vježbe i vježbe s palicama, ali samo takve vježbe, koje su za djecu pučkih škola; prednjak će biti strukovnjak, učitelj gimnastike. C. kr. Pokr. škol. Vijeće poslat će nam ga za stalno na trošak državnih. Taj će nam prednjak i u kući teoretički i sistematično tumačiti gimnastiku za pučke škole, a mi ćemo to pisati u naše bilježnice pa će nam to služiti u školama.

Pošto se dogodi katkada, da se dijete ozledi kod gimnastike, pozvat ćemo liječnika, neka nas uputi, kako da prvu pomoć pružimo u takvim neizbježivim neprilikama, poučit će nas ujedno, koje dijete moramo osloboditi od vježbanja.

Spartanci su ljubili pjesmu, te su uz harfe pjevali pjesme Homerove; tako ćemo i mi danomice pjevati, ali samo narodne pjesme i takove, koje su za pučku školu. Naš Ivica će nam biti učitelj. Da ne zaboravimo napjeva, prepisat ćemo ih i ponijeti doma. Ivica će nas poučiti, kako da se poučava po kajdama pjevanje u pučkoj školi.

Drugi će držati predavanja iz povjesti, iz našega života i naših prilika, i to učiteljima i puku. Ustajat ćemo se sa suncem, a lijegati točno u 10 sati na večer. O podne bit će dva sata slobodno. Na rastanku priredit ćemo predstavu, koncerat, rasvijetliti Medulin i lađice u onom ubavom zalivu, provest ćemo se još jednom lađama: i Tončić Žmak i silni Medulinci lovit će zvukove narodne pjesme, koja će sve tiše i tiše dopirati do njih i njihova kraja iz grla odlazećih učitelja, dok napokon ne utihnu, kad se budu učitelji, jači na duhu i tijelu vraćali k dječici, da se novim silama posvete njoj i narodu.

Raspravljali smo o toj stvari i u posljednjoj odborskoj sjednici, pa se je glas o tom ugodno dojmio učiteljâ.

Evo što piše Ivica Matetić iz Opatije.

»Evala! U zlato vam se okovala! Baš nas je razveselila vijest, koju nam donese Rajčić iz Pazina. »U Medulin«! ori se sa sviju strana, i »živio odbor«! To će biti naš ugodni familijski sastanak. Tjelovježba ne će pozobati valjda čitavo vrijeme od 20 dana. Moje je mnijenje, a i vi ćete isto imati na umu, da izrabimo spomenuto vrijeme na našu i našeg roda korist. Što se nas učitelja tiče, to bi ja želio, da bude što više predavanja. Promislite s Franićem i s drugim odbornicima o zgodnim temama, pa ih podijelite pojedinin učiteljima, koji neka stvar dobro promozgaju, prokuhaju i odnesu u Medulin kao čistu i zdravu duševnu hranu; tako ćemo vježbati uz vježbe skoro sviju uda potpunâ čovjeka — učitelja, da se iza praznika dađe dvostrukom snagom na »posao.«

Ja sam n. pr. pripravan, da predočim, kako se na laki način upute djeca u pjevanju po kajdama. Prozborit ću o Kranjčeviću; ima u njegovim divnim pjesmama mnogo shodna za nas.

U one dane gajit ćemo narodnu pjesmu, držati puku predavanja; možda bi se dala i predstava.

Vi biste mogli, predsjedniče, prikazati narodu povijest Istre. Zanimalo bi narod pripovijedanje o našim ocevima i njihovim dogodovštinama. Zanimalo bi učitelje, da im ispričate dojam pogleda u Grčku povijest uopće, a iscrpivo da pripovijedate o Špartancima, kad i tako namjeravate u dni one pretvoriti Medulin u Špartu.«

Tko je Spartanac, nek se prijavi odboru u Pazin; do praznika izradit će se potanki program i prvog dana u Medulinu podastrijeti ga učesnicima na potpis.

Bačić.

Feministica.

Po talijanskom priredio FRANIĆ.

— Darinko! —

— Mileno! —

Dvije mlade žene sastaše se i pružiše si desnice.

— Ti, Mileno, ovdje? —

— A Ti? —

Bilo je u tim riječima mnogo, mnogo, što su jedna drugu pitale za sve ono dugo vrijeme, što se vidjele nisu.

— Kako sam zadovoljna, što Te vidim! — reče Milena i upre svoje crne, žive oči u modre oči svoje prijateljice, što ju već toliko vremena nije vidjela. — Kolike stvari, kolike stvari! Ti si žena, nije li?

— I majka! — odgovori Darinka, a na licu sjalo joj se veselje.

— Majka! — ponovi Milena tiho, kako da sama sebi govori. — Reci mi, daj, reci, koliko ih imaš?

— Četiri! — odgovori vesela i zadovoljna Darinka. — Četiri! Tri muška i jednu malicu, najmlađu. Ima dvije godine; vele, da je moja slika i prilika.

Mlada majka govorila je o svojoj kćeri s ushitom; nije znala, kako bi prijateljici ispriповjerala svoju sreću.

— Najstariji, Milan, ima devet godina. Dobar je, nadaren, polazi prvi gimnazijalni razred

Ona bi bila istim tonom nastavila bogzna kako dugo, al opazi, da ju prijateljica ne sluša, već da njoj misli nekuda u daljinu lete. Primi ruku prijateljice pa je upita:

— A Ti? —

— Ja? — šapne umornim, tihim glasom zamišljena djevojka, kako da se budi iz duboka sna, — ja , — nastavi onda brzo, nervozno — ja? Sjećaš li se, kad smo se ono na kolodvoru u R. prije deset godina, za onoga sparnog dana u augustu rastale? Ja sam otputovala na moje novo mjesto kao uzgajateljica djece u obitelji L. Sjećaš li se? Što se sve od onda dogodilo! Imala sam osamnaest godina. Moja vesela ćud nije bila stvorena za onu kuću, gdje me okružavali aristokrate ne lijepih misli ni čuvstava; glupa ukočenost, tupi konvencionalizam vrijeđao je moju ćud. Ostala sam tamo dvije godine, jer sam morala živjeti. Moja plaća bila je življenje moje majke, koja je bila daleko od mene . . . Kasnije dobila sam mjesto učiteljice u jednom osamljenom selu među gorama, i bila sam sretna: moja majka došla je s menom bivati. Kako je dobro i lijepo bilo one četiri godine s mojom dragom staricom u onom mjestancu, izgubljenom među grebenima!

Zimi u snijegu, u proljeću među ružama i cvijećem, lijepo je pogledati bilo Ti znaš, Darinko, ja ljubim mjesta, gdje me okružava široki obzor.

— Uvijek ista pjesnička glava — odgovori sažalnim glasom prijateljica.

— Ne, draga, ne, toga ne govori! Ja ne živim u sanjama, znadem nešto i računati, znaš li? Da znadeš, koliko sam računala tamo gori, kako ćemo proživjeti godinu sa mojih 700 K godišnjih! Pa ipak sam bila onda zadovoljna, kako nisam bila nikada prije i valjda nikada ne budem! Ne, nikada!

— Ali budućnost

— Ne ću biti nikada zadovoljna, kako onda. Nemam više majke, a trebala bi ju jošte, da mi svojom nježnom rukom miluje lice i čelo, što mi gore u ovoj borbi, koja me umara.

— Borba? Zašto?

— Oh, Darinko! Ti si se odmah nakon našega rastanka udala, nije li?

— Da!

— Pomisli, Darinko! Ti si zapustila očinsku kuću i povjerila si se, jošte djevojčica, čovjeku, koji Te ljubio, i koji je preuzev na sebe tešku brigu: skrbiti za življenje Tvoje i njegovo. Ti si sretna, nije li istina, Darinko?

— Da — odgovori prijateljica. Moj je suprug dobar, oprezan; on za sve sam skrbi, ja se u nijednu stvar ne miješam: prilično smo dobro opskrbljeni.

— Oprosti, dakle; ti ne pojmiš, što je život žene, koja samotari? Borba? Zašto? pitaš. Da, prijateljice, borba! Dvostruka, umarajuća borba: za opstanak i za materijalni mir duše i srca — I zašutila je, upiljiv sjetni, duboki pogled nekud u daljinu.

— Zašto se ne udaš?

— Nisam jošte našla druga, — odgovori brzo, živahno.

— Nemoguće mi je to vjerovati. — Obadvije se nasmjehnuše.

* * *

— Hajdemo! Kamo si se otpravila, Darinko?

— Idem na kolodvor. Stanujem u S., kakvih 30 km odavle. Došla sam jutros u grad, da nešto kupim. Večeras me čekaju kod kuće.

— Pratit ću Te do kolodvora, dakle ajdmo!

— Otkada si ovdje u gradu, Mileno draga?

— Već četiri godine. Majka je na svaki način htjela, da se natječem za mjesto učiteljice ovdje. Mjesto sam dobila, ali sam morala sama doći. Sirota moja majka! Došla sam nukanjem njezinim i čini mi se, da mi još iz groba govori.

— Stanuješ li rado ovdje u gradu?

— Da. Nemam prijatelja, nemam rodbine ipak stanujem rado, grad je zanimiv i lijep. Divno je, kad ideš u velike i krasne njegove crkve, kad gledaš krasne njegove umjetnine, što ih susretaš na svakom koraku, čarobni vrtovi, uredne ulice, ovi milovidni, ugodni brežuljci, što opkoljuju grad, sve Ti to napunja dušu nekim izvanrednim mirom.

Živo se razgovarale prijateljice. U to sretnu nekog gospodina, koji očima prostrijeli Milenu; nakloni se i pozdravi osobitim načinom obadvije. Ona odgovori naklonom; uznemirila se; pogledala brzo prijateljicu, koja je njezin nemir odmah zapazila.

— Ovaj Ti udvara? — upita Milenu, namignuv zlobno okom na gospodina, što ih je mimoišao.

Milena odgovori znakom nerazumljivim.

— Ono je Tvoj obožavatelj? — ponovno upita Darinka.

— Ne znam. — Odgovorila je nepristojno, jadno.

— Ti si nervozna, Mileno, zašto? Jesam li Te uvrijedila? Ali znaš, ja sam Te voljela, ja Te volim i želim, da bi bila sretna!

— Hvala, Darinko, ja sretna ne ću biti nikada onako, kako Ti sanjaš.

— Zašto ne?

— Jer malo ili ništa ne vjerujem u ljubav!

— Oh! — uzdahne bolno drugarica. Upute se naprijed šuteći.

— Čuj me, Darinko! Ne moj se snebivati, kad čuješ, što ću Ti reći.

Čuj! Da sam se ja, kao Ti, u osamnaestoj godini podala ljubljenu čovjeku, da sam tada, kao Ti, postala mladom ženom i majkom, da nisam znala drugi put života osim moga zaručnika i njegove ljubavi, među zidovima njegove kuće, ja bi bila sretna kao Ti; vjerovala bi kao Ti u ljubav. Ali ja, znadeš, prošla sam žalosno mladenačku dobu u očinskoj kući, iza nje živjela sam toliko godina nemirnim, grozničavim životom, da zaslužim koricu crna hljeba, u životu srela sam toliko ljudi, koji mi govorahu, da me ljube, upoznala sam mnogo prevara, mnogo zlobe. Vidjela sam toliko nesreća! Sada priznajem, moja draga, ovaj život, kako ga nije meguće poznati u dobi od osamnaest godina, i koga Ti, kako vidim, ne ćeš nikada poznati. I ono, što bih bila onda primila s ushitom, danas me napunja nepobjedivim strahom.

Drugarica je šutjela. Samo kadikad prešla bi rukom preko čela i glave, da pogladi svoju plavu kosu.

— Sada — nastavi Milena živo — se ja bojim ljubavi. Čutim, da kad bi se to imalo sada dogoditi, ja bih njoj posvetila svu svoju dušu; čutim, da bi moj život bio privezan nekom bajnom silom, al se bojim, da bi i u ljubavi našla razočaranja. Ja sanjam o ljubavi uvijek jednako, velikoj, nepredobivoj! Da, sada, Darinko, reci mi da sanjarim. Ja ne vjerujem u ljepotu te zračne opsjene, ja mislim, sudim, ne uviđaš li? Buduć je taj san za mene nedostiživ, ja ga se odričem, ostajem barem vesela, što sam slobodna.

— O! krasne li ženske slobode, upadne njoj u riječ Darinka. — Da, da, sad se sjećam; kazivali mi o Tebi lani, da si postala užasna feministkinja.

(Slijedi).

Moderna uзор=škola u Istri.

U jednorazrednu pučku školu u Šumbreg polazi 152 što učenika, što učenica.

To nije nikakvo čudo; ima u Istri još mjesta, gdje dolazi na jedna leđa i po više djece, nego čudo je, kako učitelj tu djecu smjesti u školu, koja je duga 6·2 m, široka 5·6 m, a visoka 2·22 m! Ta ogromna soba ima dva prozora na jednoj strani, a dva na drugoj, prozora dakle dosta, samo čujte, kakvi jesu: širina im je 0·66 m, a visina 0·84 m. Proporcijonalno! Sva ta djeca imaju na raspolaganje *pet* klupa od 4·1 m: stare su već, sirote, i rasklimane. Pod je sav gnjio — od jedne daske do druge velik je razmak, da ne nastane katastrofa, kad se radi vrućine ljeti rastežu.

»Pred dvije godine bojao sam se«, pripovijeda ondješnji učitelj, da će se strop survati na djecu i na me, pa sam tu svoju bojazan bojazljivo izrazio škol. oblasti.

U sto dobrih časova! Dana 10. I. 1907. dođe komisija na lice mjesta i ustanovi, da je pogibelj tu; treba školu zatvoriti, dok se ne popravi. U isto vrijeme pozovu kuće gospodare (na broj 85) i upitaju ih, hoće li, da im se gradi nova škola. Jednoglasno odgovore, da hoće, to se razumije, i zahvaljivanju gospodi nije bilo ni konca ni kraja. »Vidiš, kume, gospoda i za nas mi-le«. Načelnik mudro nadometne: »Ali platit ćete sami, e!« »Ma da! ta zar ćete vi? Kmet plaća sve, pa kako ne će za školu i za svoju djecu?«

Odlučilo se odmah na licu mjesta i reklo ljudima, da će se s gradnjom odmah početi.

I počelo se, bogme. Gredom poduprli strop, neka greda trpi najprije, a na djecu ne će strop s takom silom; za učitelja malo mar: vrag će mu biti, ta je debeo ko pust.

Pardon! Još su pobijelili, sve što se dalo, pa šta ćeš više? Službeno su onda reklo, da je sve u redu, i škola se opet otvorila. Nek se ne zaboravi, da je pod školom staja, a u njoj svinjče, magarac i kokoši. Bar jedno od dviju prvih moglo bi se kamo drugamo otpeljati!!

Kâmîn.

Sa c. kr. učiteljske škole u Kastvu.

Raši ili se Istrom glasovi, koji roditelje đaka c. kr. učiteljske škole vrlo zabrinjuju. Širi se glas, da su daci izjavili profesorskomu zboru, da radi društvenih prilika, radi društvenog uzgoja, radi nestašice stanova itd. ra će, da polaze školu u gradiću Kastvu.

Nas učitelje to ne iznenaduje: mi smo sve to predviđali. Kad se bilo onomadne doznalo, da hrvatski odio c. kr. učiteljske škole polazi iz Kopra u Kastav, ustali su bili hrvatski učitelji, sakupljeni u glavnoj skupštini u Pazinu i kasnije u Puli i izjavili se jednoglasno proti Kastvu kao sjedištu učiteljišta.

Kastav je premalen za đake i za profe ore, uslijed toga su društvene prilike nikakove, a stanova malo, stoga su i skupi; Kastav je na periferiji Istre, Kastav nema komunikacija, stoga neka se učiteljište smjesti onamo, gdje mu je mjesto. Poslali smo naš prosvjed na ministarstvo, na namjesništvo, na istarske hrv. i slov. općine. ali sve nije pomagalo ništa, jer je već stvar svršena bila i to posve tajno. Nama se reklo: »Talijani su zadovoljni, da hrv. učiteljište počde izvan »njihove« Istre, »službeni« Hrvati da su za Kastav, pa što može vlada?« I zbiljva vlada se je pokazala u ovom pitanju vrlo ustavnom. Dobro joj je došlo i ono 25 tisuća, koje je kastavska općina stavila vladi na raspolaganje, samo da dobije učiteljište. (Vlada je n pr. više puta pisala općini Pazin, koliko će dati za učiteljište, ali općina nije htjela ništa dati: neka vlada plaća samo svoje škole, ta naš narod pošteno plaća poreze državi; napokon je bila općina Pazin ponudila državi samo zemljište za zgradu.)

Kad smo mi rekli, da smo i mi Hrvati i da nema toga Hrvati u Istri ni Slovenca (osim nekih Kastavaca), koji bi kazao, da je Kastav shodno mjesto za učiteljište, sleglo se s ramenima. Ostali Hrvati su šutili, samo da se ne zamjere dvjema osobama; prigovarali su doduše privatno, a kod toga je i ostalo. Na nas se navalilo, jer smo se usudili dignuti svoj glas za dobro budućih učitelja i naroda. »Učitelj je škola, a škola je narod«. Naša je sveta dužnost, da skrbimo za učitelje i škole, ta za to smo se okupili u društvo. Ipak smo odustali od daljnjih koraka proti Kastvu, kao sjedištu učiteljišta, jer smo uvjereni bili, i jesmo i danas, da će vlada ipak smjestiti učiteljište na shodno mjesto.

Društvene prilike su u Kastvu vrlo loše, kad se đaci dadoše na ovako opasan korak. Mi im poručujemo, neka se posavjetuju sa svojim dobrim ravnateljem i profesorima, jer su oni zauzeti za dobro i napredak budućih učitelja; međutim molimo visoku vladu, neka učiteljište smjesti drugamo na shodnije mjesto te tako đake i njihove roditelje izbavi i teška jada i velike brige.

Učitelj.

P. S. U zadnji hip dobili smo i spomenicu đaka o nečuvanim prilikama tamo; u budućem broju donijet ćemo ju u cjelosti.

„Učiteljski dom“ u Pazinu.

Uredništvo ove naše novine jest u ugodnoj sobici u stanu društvenoga predsjednika i odgovornog urednika na Montrilju (kod stolne crkve) u Pazinu. Tamo su sve novine, koje primamo za zamjenu i na koje smo preplaćeni, a ima ih preko trideset. Sobica je članovima obojega roda i suradnicima otvorena svaki dan od osmog sata u jutro do osmoga na večer. Kad naši članovi iz vana dođu u Pazin i obave svoje poslove, nek dođu u svoju sobicu, da obavijeste urednika o školskim i društvenim stvarima, da pregledaju novine, sastavljaju članke. Novina dakako ne smiju odnašati, jer ćemo ih koncem svake godine uvezati i spremiti u ormar; tako ćemo brzo i lako doći do krasne učiteljske knjižnice.

Stalni smo, da ćete točno plaćati članarinu i pretplatu za list, pak ćemo do mala imati »učiteljski dom« u Pazinu. Štedit ćemo što više, radit ćemo svi odbornici besplatno za novinu i društvo, samo da nam se naš lijepi san obistini. Zar ne, da će vam to drago biti?

Dajte dakle, dragovići naši, mislite na društvo, na novinu i na naš »učiteljski dom« u Pazinu. Ne pitamo vas novih žrtava; zadovoljavamo se time, da točno plaćate članarinu i pretplatu, pa je »učiteljski dom« gotov.

Vaš predsjednik.

Ispit osposobljenja u Kastvu.

Dne 7. decembra 1908. i slijedećih dana obdržavao se je kod c. kr. ispitnog povjerenstva u Kastvu ispit osposobljenja za pučke škole.

Prijavili su se tri kandidata, i to dva za osposobljenje za opće pučke škole, a jedan za talijanski jezik kao predmet.

Marko Zlatić iz Bresta položio je ispit za opće pučke škole, dočim ostala dvojica nisu položila ispita.

Pismene zadaće bile su:

1. Čime si stiče i utvrđuje učitelj ugled uopće?

2. Željezo (glavna fizikalna i kemička svojstva, glavne željezne rudače, nalazišta, prerađivanje i primjene).

Barometar (metodična jedinica).

3. Tri su općine dobile za gradnju neke ceste 500 K potpore. Ako je na toj cesti radilo 11 radnika 10 dana po 9 sati na dan iz općine A, 9 radnika 9 dana po 10 sati na dan iz općine B i 15 radnika 5 dana po 6 sati iz općine C, koliko je svaka općina razmjerno dobila od te podijeljene im potpore?

5 m dubok valjkovit studenac obzidan je 45 cm debelim zidom, a unutrašnji mu je promjer 2 m 30 cm; koliko je stajao studenac, ako se je za vađenje 1 m³ materijala platilo 6 K 50 h, a za 1 m³ zida 14 K?

Obradite metodički množidbu česnika cijelim brojem.

4. Die Jubiläumsfeier der 60-jährigen Regierung unseres Kaisers in meiner Schule.

Durch welche Redeteile kann man die adverbiale Bestimmung der Zeit ausdrücken. Passende Beispiele.

5. Il mio viaggio da a Castua.

Glasovi iz Kranjske. (Nama za razmišljanje.)

Dne 28. decembra 1908. sastale se stotine i stotine učitelja u »Mestnem domu« u Ljubljani. Sastanak otvori učitelj L. Jelenc. On reče:

» — — Slov. ljudska stranka (klerikalna) je došla na vrhunac moći i to radi neumornoj rada među narodom. Narodno-napredna (liberalna) stranka jest na rubu propasti i to zato, jer nije ništa radila; otuđivala si je i odbacila od sebe pojedince i cijele stališe, što se je dogodilo i s učiteljstvom od nedavna. (Mi smo Vam to pred 8 godina proricali. Opas. ured.)

To je učinila narodno-napredna stranka s učiteljima, koji su joj bili najvjerniji sumišljenici i koji su najvjernije zagovarali njene nazore i borili se za njene ideje. (Jeste, i to na škodu vaše organizacije, na škodu učitelja i škole, zato su se od vas otuđili svi hrvat. učitelji Istre.) Da razbistrimo svoj položaj i zauzmemo stanovište naprama tim promijenjenim okolnostima, sazvali smo ovaj sastanak«.

Učitelj i pokraj. zastupnik, pjesnik E. Gangl reče:

» — — Sva takozvana oficijelna javnost slovenska, budi u ovoj ili onoj stranci, traži pomoći kod učiteljstva, da okrijepi svoje životne sile i utvrdi svoju političku moć u narodu, jer toliko uvida, da baš putem učiteljstva dopre svako uvjerenje u najdublje dubine čovječje duše. I kako je učiteljstvo uvjerenjeno, tako će biti narod uzgojen. Radi toga nastoji svaka stranka, da predobije učiteljstvo za se na ovaj ili onaj način. Sadanji bečki parlament je prvi, koji se je sastao na temelju općeg, jednakog, direktnog i tajnog izbornog prava. Nema valjda ni jedne stranke u bečkom parlamentu, koja ne bi u svojoj sredini imala učitelja — državnih zastupnika.

Ne bi li bilo lijepo, da se ti naši drugovi u drž. saboru — — — dogovore, sporazume, pa da onda u svojim klubovima uznastoje, da ti klubovi prije nego se pri-

hvati drž. proračun, postavio svoj veto ministru financija, da ne će naime glasovati za proračun, ako se u nj ne umetne 50% za financ. oslobođenje učiteljstva. Ne velim, da bi time spasili 500—800 ljudi, koji umiraju u Kranjskoj. Oni će umrijeti uskoro svoj poboljšici. Naša misao je, da moramo to zapušteno pitanje naše narodne kulture riješiti dostojno i pravedno. Ne radi učitelja; oni će stradati do smrti, jer dalje k sreći ne mogu — nego radi kulture same treba je zdvojni položaj učiteljstva i radništva na slov. zemlji popraviti. Ne radi nas, nego radi naše narodne kulture — — —

Preko mrtvih tjelesa slov. učiteljstva idu politički ljudi do svojih pobjeda. A time ne ražalostuju samo nas, nego kulturu, kojom se mi služimo; plakati mora krvave suze, jerbo slov. političari gaze kulturu, da spase svoju političku moć. Priznajem svakome njegove zasluge, ali nikad ne ću pozabiti onih suza koje čuti samo srce, koje se ne vide na očima. To su suze vaše, koji stojite tamo straga, koji služite domovini, koja nema kruha za svoje rođene učitelje. Ljubim tu zemlju, jerbo sam radi nje, iz nje i na njoj, ali ne ću da mi ta zemlja hrani samo grob, hoću, da mi daje također kruha ta zemlja — — —

Priznavam svaku zaslugu i iskreno želim, da se djelovanje naših ljudi ne proteže samo na stranku nego da se razvija tako, da dađe narodu temelj, da se duševno razvije, da dobije vjeru u samoga sebe, da ne misli glavama svojih političkih vođa, svojih službenih zastupnika, nego da misli sa svojom pameću, da čuti s svojim srcem. Samo onda bit će moguće, da se digne naš narod do takovoga kulturnoga stanja, da se bude lako takmio s Nijemcima i Česima i s drugim narodima. Vjera, da je čovjek čovjek, to je najveća spoznaja. Iz uvjerenja, da je samosvijest najljepši plod svake škole, rađa se najveća moć, koju pojedinci lako razvijaju za samoobranu. Naš narod će se braniti, ako bude duševno jak, ako bude jak u gospodarskim pozicijama — — —

»Ljubim te s' solzami«, veli Gregorčič, a ja bi ga rado ljubio s ponosom i u vjeri, da nam je slov. narod jak u kulturnom i gospodarskom obziru.

Ne ćemo, da služimo stranci, nego narodu, služiti ćemo svakomu počam od najsiromašnijega pa do onoga, koji je na temelju školske izobrazbe dospio tako visoko, da je postao silan i jak, jer je izrasao na temelju kulturnoga djela, onda će se ljubav naroda obrnuti iz mrtvila prema onima, koji služe narodu i sebi. Naš položaj je lak, jer smo siromasi među siromasima — — —

Nismo kaki mučenici, hoćemo da živimo, jer smo rođeni, pa smo time dobili i pravo i dužnost da živimo. Ako smo učitelji na slov. zemlji, privući moramo sve one, koji su za nama, koji su mlada i ne-skušana srca, da budu znali živjeti. Svatko je vredan toliko, koliko plaća, a učitelj je vredan toliko, koliko se žrtvuje za narod. Uzgojit ćemo ga, da jednom reče: »Učitelju moj! Pošto si me učio i uzgajao, plaćat ću te, da ne umreš od ladi.«

Naš put budi ne od puka nego k puku. Zadovoljština je naša ta, da nam je budućnost zidana tamo, gdje je mnoštvo bespravnih ljudi, koje iskorištavaju budi u političkom budi u gospodarskom obziru. Ja to čutim. Tko je bio među pukom, koji čuti i koji radi za to, da ne umre, taj će priznati, da se kultura slov. naroda zida odzdo gori. Naša kultura dolazi od tamo, gdje je tmina, gdje se čuju verige sužanjstva; mi sučestvujemo s tim zaslužjenim narodom, koga iskorištavaju, koji nosi verige, jer znamo, kako boli težina nezaslužene kazni. Zato s ponosom mogu učitelji stupiti na čelo svome narodu. Privest ćemo ga pred forum slov. politike i reći: »Jesmo li vrijedni, da živimo? Zar da Te mrtvaci pozdravljaju, ili da Te pozdravljaju živi — — —?«

Radit ćemo mirno i nestranačarski za kulturni razvoj našega slov. naroda. Ja ne gledam pred sobom ni klerikalca ni liberalca ni soc. demokrata, nego čovjeka, koga je rodila sl. zemlja i koji je pozvan, da na toj slov. zemlji razvije svoje sile, da dijete ne trpi, koliko je trpio njegov roditelj — — —

Putem pučke izobrazbe priborit ćemo si bolje financ. stanje, pa ćemo na budućem sastanku u kliknuti:

»Narod je ustao, jer je učiteljstvo ustalo!«

Između drugih govornika govorio je i Etbin Kristan u ime jugoslovenskih soc. demokrata. Evo nekih misli iz njegova govora:

»Mi vidimo u učitelju dvoje, prvo: uzgajatelja onoga puka, iz kojega ima izaći sva budućnost, drugo: mučenika, koga izrabljuju, baš onakva mučenika, kakov je i industrijalni ili agrarni radnik. Učitelj podava svoju duševnu moć, a drugi mu pretpisuju cijenu. Znam pako, da mora taj položaj dovesti učiteljstvo do onoga koraka, kako i radništvo, najme do spoznaje, da uređenje njihova položaja ne proizlazi iz nikakve dobrote, nego iz vlastite moći — — —

Ako bude učiteljstvo organizovano u tu svrhu, da si izvojsi svoj zasluženi životni položaj, onda sam uvjeren, da će ići onim putem, po kojem je hodila soc. demokracija.

I vaš boj ima biti međunarodni, jerbo nije učitelj izrabljivan radi toga, što je Slovenac, nego jer je proletarac, koji nema dosti moći u sebi. Ako se budete skupno borili za svoje koristi, učinit ćete najveće narodno djelo! Ako učitelj ne bude imao šta jesti, onda ne će ni narod imati, ako učitelj pogine, poginut će i narod — — —

Tko nema znanja, ne zna se boriti — — —

Ne zahtijevamo, da ste naši, no naći ćete se hotice ili nehotice tamo, gdje bude puk odlučivao.«

Primljene bijahu ove rezolucije:

1. Kranjsko napredno slov. učiteljstvo, sabrano dne 28. XII. 1908. na javnom sastanku u Ljubljani, izjavlja, da kao samostojna stališka organizacija, ne pako kao dio ove ili one političke stranke, djeluje na temelju drž. škol. zakona samo za izobrazbu omladine i za kulturnu i gospodarsku korist puka.

2. Svjesno, da je učinilo u potpunoj mjeri svoje stališke dužnosti, opravdano zahtijeva, da mu se napokon urede službeni dohoci u smislu zaključaka svega austrijskog učiteljstva, a taj jest: plaće učiteljstva neka budu jednake plaćama drž. činovnika od XI. do VIII. činovnoga razreda.

Sada se oglasi drž. zastupnik i načelnik Ljubljane, Iv. Hribar.

Prigovara Jelencu. Veli, da je u Beču preporučio vladi, nek preuzme plaćanje učitelja, stajao je u tu svrhu u dogovore s raznim strankama, ali je naletio na velike poteškoće. Razne stranke su naglasivale svoje autonomistično stanovište i protivile se, da država preuzme plaćanje učitelja; te su se stranke izjavile i proti tome, da država doprinese pokrajinama za učiteljstvo, jer hoće, da odnosne zemlje imaju komandu nad učiteljima — — —

Ipak će pokrajine dobiti velike doplatke od države za učiteljstvo i misli, da ne će biti niti jednoga zastupnika u pokraj. saboru, koji bi se protivio povišenju učiteljskih beriva — — —

Ako mislite, da je bolje, da se odijelite od sviju stranaka, dobro, učinite to; budućnost će Vam pokazati, imate li pravo ili ne. Ja dvojim, a vidjet ćete sami, kako i što — — —

Morate se skrbiti i za to, što s djecom, kad stupe iz škole. I tu počmu političke stranke. Danas je nemoguće za budikoji stališ, da ne pripada kakvoj stranci. Vi ćete se uvjeriti, da ste s tom vašom osamljenosti učinili nesretan korak. Neću Vas nikamo vabiti, samo želim, da se ne dogodi, čega se bojim.

»Iz Učit. Tovariša« — Bačić.

SS || VJESNIK. || SS

Književne obavijesti.

Zgodno štivo.

prigodom 60-godišnjice vladanja Njegova Veličanstva izdalo naše društvo, napisao Jos. Bačić; kupuje se po K 1.40 kod predsjednika u Pazinu. Knjiga se rastresla širom Istre i vrlo se rado čita, kako nam pišu sa svih strana. Sadržaj: Štivo o povjesti Austr.-ugar. u ovo 60 godina, o Njegovom Veličanstvu i Carskom domu; povjest istarska, naš narodni život itd. Knjiga je lijepo ilustrovana i providena kartom Istre.

Mladi Istran.

list za mladi svijet, izlazi sada u Opatiji. a uređuje ga učitelj V. Car-Emin, hrv. književnik. Cijena mu je 2 K, a za učenike K 1.70. Izašao je prvi broj. Srdačan je u svakom pogledu. Kite ga krasne slike. Sadržaj je prvog broja: Pjesmica o Božiću (Katalinić Jeretov); Dajte i dat će vam se (Kranjčević); Božićna legenda (Jules Lemaitre); Pričica o malenom Janku (Barba Rike); Dobrila (Car Viktor-Emin); Mojim sinovima (Milaković); Opatijske priče (E.); Vojska (Lujko Dorčić); Iz moje torbice (Tončić); Materinska riječ (Po De Ami-

cisu). Zagonetke. — Širite, učiteljice i učitelji, lijepi ovaj list!

Šprahmanova »Pjesmarica«

za pučke škole upravo je izašla. O njoj u drugom broju.

»Veli Jože«

zove se djelo prof. Nazora, koje je ilustrovao prof. Šantel. Izdala ga Slovenska Matica. U budućem broju potanje o tom djelu.

»Kitica«

iz pučkog pjesništva; našoj djeci savio je Franjo Bartoš, hrvatski upravnika M. F. — Risarije A. Hašpara. Glavna rasprodaja u knjižari kluba »Ćiril-Met. zidara« u Zagrebu. Cijena uvezanoj 5 K, a u finom uvezu 6 K.

Stj. Širola je knjigu laskavo ocijenio. Ja moram reći istinu, pa bila i gorka. Uzeh knjigu u ruke, preletim očima amo i tamo po njoj i prođe me odmah volja, da ju dalje čitam.

Na str. 15. zabilježih deset pogriješki, na str. 16. dvadeset, na str. 17. deset, na str. 18. osam, na str. 25. dvadeset, na str. 26. trideset itd. itd. Evo nekoliko krupnijih:

siromače — polodjelca — *nemari* — *netrebam* — *crvendač* — *diŕteo* — *tudjega* — *zpjevu* — *skitaljicu* — *vrebce* — po *tranimi* — šta ovo gošćenje trajati će jcš dugo? — a nastajuću, žetvu polodjelcu u pamet zove — poslje — *žatve*, — *nemože* — *radje* — *neima* — za *zblo* — *sgodno* — *naglašuje* — *nevidiše* — o vuku, a što sve je doživio — kazivat ćemo vam pripovjedku iz starih, prastarih vremena kada živine, ptičice i ribe nijesu znale ... — opomene radi a za primjer drugima, što je bez volje kralja životinja, smio je požderati druge, utanače s mjesta ga kazniti — jest tak, jest tak — *tudji* — *dvořištē* — *blažje* — *opominjuga* — *nevaljanec* — *kituo* — *naliči vuka* itd. itd.

A slike? Bože sveti! Pogledajte samo posve nagu sliku na str. 152., onda onu na str. 132. i druge, ako vas volja, ali uživati ne ćete.

Ne možemo preporučiti knjige.

Školstvo Saveznih država sjeverne Amerike g. 1907.

Franjo H. Mandić: Naklada piščeva, Sokolovac (kod Daruvara, Hrvatska). — Cijena 60 h.

Gosp. F. H. Mandić izdao je pomenutu knjižicu nakon toga, pošto je (g. 1907.) sa svojim prijateljem I. Sedmakom proboravio tri mjeseca u Americi u svrhu »da vidim ponajprije tu kolos državu, punu originalnosti i kontraksta, a onda da kao učitelj pohodim američke škole zanimive radi svoje *n e j e d n a k o s t i*«.

Kako nam već sam naslov knjižice kaže, nanizao je pisac u njoj karakterne crte američkoga školstva: uzdržavanje, organizaciju, polazak, metodu; naobrazbu učitelja istih i njihovo materijalno stanje, kao i način kako oni stiču svoju naobrazbu. Po- dao je i jasnu sliku o uređenju i meto- dama, što ih se upotrebljava u zabavištima. Karakteristično je i to za poznavanje američkih prilika, što nam pisac iznosi o uređenju njihovih javnih knjižnica. Osobitu pako pažnju posvetio je pisac onim ško- ama, »koje su temelj amerikaniziranju«,

te nam prikazuje, kako Američani priprav- ljaju djecu doseljenika — u kratkim kur- zima — za to, da mogu stupiti u »Public school«. Njihova je metoda prosta, ali uspješna.

Knjižica pisana je veoma pregledno i jasno, te nam osvjetljava mnogu karakternu crtu američkoga mišljenja i života. Svoje navode potkrijepio je pisac brojnim sta- tističkim podacima.

U knjižici nalazi se i osnova za osnovne pučke škole (Public Schol), i to za osmo- razrednice.

Pisac je u zaključku iznesao i nekoliko općenitih poredanja između američkoga i hrvatskoga školstva. Mislim, da bi pisac bio dobro učinio, da se je detaljnije u to upustio. Za strukovnjaka bilo bi to doduše suvišno, ali onima koji nijesu točno upućeni u naše školske prilike, dobro bi to došlo.

Kako je cijena knjižici niska, a predmet tako zanimiv i poučan, to cijenim, da će svaki učitelj rado posegnuti za njom, da upotpuni svoje znanje i da stanje naših narodnih i školskih prilika usporedi sa onima u Amerini. *rinić.*

Lične i školske vijesti.

Iz kotara Voloskoga:

Otvorena je za sada samo jednorazredna vježbaonica uz c. kr. učit. školu u Kastvu.

Jakov Jakac, profesor na učiteljskoj školi u Kastvu, bio je promaknut u VIII. činovni red; Rudolf Šaršon, učitelj na Voloskom, bio je imenovan privremenim učiteljem na vježbaonici u Kastvu; Niko Matejčić, učitelj u Opatiji, bio je premješten na Volosko; Darinka Skutari imenovana je bila učiteljicom u Munama; Antun Zaratin, učitelj na talijanskoj školi u Opatiji, bio je 1. decembra 1908. umirovljen; Ema Vakonigg, učiteljica u Opatiji, imenovana je bila učiteljicom za treći privatni i od družbe sv. Ćirila i Metoda uzdržavani razred na javnoj pučkoj školi u Lovranu.

Ispitno povjerenstvo u Kastvu. Ministar za bogoštovlje i nastanu ustanovio je na c. kr. muškoj učiteljskoj školi u Kastvu ispitno povjerenstvo za pučke i građanske škole i imenovao u to povjerenstvo:

ravnateljem Frana Frankovića, upravitelja učiteljske škole;

ravnateljevim namjesnikom Vladimira Nazora, profesora na učiteljskoj školi;

članima: Jakova Jakca, Matiju Šepića i Adolfa Vandruša, profesore, i Ivana Sprachmana, učitelja glazbe na učiteljskoj školi, te Karla Pribila, c. kr. kot. škol. nadzornika u Krku, Antuna Ryšlavya, upravitelja pripravnice u Kastvu i Augustina Rajčića, nadučitelja u Opatiji.

Za ispitivanje vjeronauka imenovan je Dr. Čiković, profesor u Trstu, i Fr. Ryšlavy, nadžupnik u Kastvu.

Iz kotara Pazin:

C. kr. kotarsko školsko vijeće u Pazinu imalo je 17. prosinca 1908. sjednicu, iz koje priopćujemo:

Zapisnik zadnje sjednice odobrava se bez primjedbe.

Primaju se do znanja priopćenja: a) Ivan Ribarić premješten je iz Kršana u Sušnjevicu, a Milka Volarić iz Tinjana u Vrbnik, te Antun Gostinčar iz Pazina u Sv. Lovreč od Predubca; b) imenovane su privremenim učiteljicama u Kršanu Jelica Škrbec, u Pićnu Tereza Rus, u Tinjanu Marija Jericijo; hrv. pučkoj školi u Pazinu dodijeljeni su učit. kandidati Vanik i Zović; c) proširenje jednorazrednice u Kringi na dvorazrednicu postalo je pravomoćnim, te će se imenovati drugu učiteljsku silu, netom budu prostorije priređene; d) na hrv. školi u Žminju dozvoljena je treća, a na hrv. pučkoj školi u Pazinu šesta izvanredna pomoćna sila; e) učitelju V. N. produljen je dopust radi bolesti itd.

Predlaže se dvorazrednu pučku školu u Sv. Petru u Šumi proširiti na trokazrednu.

Prosljeđuju se s odnosnim prijedlozima a) molbe A. O. i M. W. iz P. za prvi, a B. F. iz P. i F. B. iz T. za treći službovni starosni doplatak; b) razne molbe za potporu radi bolesti, oštetu putnih troškova itd.

Prima se do znanja izvještaj c. kr. kot. škol. nadzornika o nadziranju nekotjih škola.

Na pučkoj školi u Tinjanu imenovana je kao izvanredna pomoćna učiteljska sila Emilija Paglavec, koja je početkom siječnja tek. god. nastupila službu. Prvi razred polazi 98 djece, a drugi razred 109 djece. Pošto nijedna školska soba ne može obuhvatiti toliki broj djece, oba ova razreda imaju poludnevnu obuku. Samo treći razred, koji polazi 87 djece, imade cjelodnevnu obuku, te se radi opsežnosti školskoga okružja i radi gospodarskih i zdravstvenih prilika mora uvesti u smislu § 60 školskoga i nastavnoga reda nerazdijeljena prijedpodnevna obuka.

Ravnatelj c. kr. hrv. velike gimnazije, gosp. Ivan Kos, odlikovan je naslovom: »Školskog savjetnika«. — Čestitamo.

Bivša učiteljica zabavišta u Pazinu, Ružica Bertoša, poslala je dne 18. o. mj. za Ivana kneza. — Čestitamo! — Na svadbenoj večeri sakupila se svotica za Đačko društvo.

Iz kotara Krk i Lošinj:

Zem. odbor u Poreču predložio je za def. imenovanje: Matka Filinića za Sv. Vid Miholjice; Katicu Kraic za Dobašnicu; Hjacintu Bolković za Baškunovu.

Umrkla je dne 20. prošloga mjeseca u Baški na otoku Krku majka našega kolege Frana Katarinića, učitelja u Nerezinama. Naše iskreno sažaljenje vrijednome drugu.

Dvije nove škole. Naša zaslužna školska družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru otvorila je prošlog mjeseca dvije nove škole i to u Ferencima kod Vižinade i u Ustrinama na otoku Cresu.

JAN BAŠTA

Schönbach kod Egera (Cheb) Češka.

Najčuvanija tvrtka glazbila, poznata na sve strane sa svoje solidnosti, preporučuje p. n. gg. učiteljima zborovodama i t. d., gusle za koncerte i orkestre, viole, čele, bace, citre, kitare prvog reda, priyatnog zvuka i lakog tona, drvena i limena glazbila, osobite garantirane izdržljive žice za sve nastroje, potpune gusle za vještake sa ljevim lukom u drvenoj kutiji, franko poslato (za 9, 10, 12 i 15 for.)

Cijenici badava i franko.

Najjeftiniji neposredni izbor za nabavu.

Sva glazbila opravljaju se odmah vještaci i računaju se najjeftinije.

Stare gusle i čela izmjenjuju se sa novima. Prvi neposredni izbor za nabavu gramofona i najpotpunijih ploča.

Vele štovani gospodine!

Poslane gusle kako ukusnom opremom, tako i prijatnim glasom zadovoljile me u potpunoj mjeri.

Uvjeren sam, da je d'žnost svakog svjesnog Čeha, da gudačke potrepeštine nabavlja kod Vaše tvrtke, jer se u realnosti ne može s Vama fakmiti nijedna tvrtka. Želim Vam ljeper napredak u širenju dobrog glasa i jesam prijateljski odan

Fr. V. Mohapl, upravitelj škole,

L. 29. XII. 1906.

Me kupujte iz druge ruke od preprodavaoca, obratite se izravno na nas.

Štovani gospodine!

Kad bih mog o, toplo bih Vam stisnuo desnicu za solidnu i jeftinu pošiljku znamenitog glazbila od Vaše tvrtke. Ništa nije izgubilo, a dobilo je zvučnost, obao ton i lako se vlada njime. Vaša me je tvrtka iznenadila. Srećan Vam bio trud! Sa pozdravom

Malenovića, 17. rujna 1904. J. Plaček, učitelj.

Ulijede pohvalnih priznanja od p. n. gg. učitelja i zborovoda svjedoče o izvrsnosti i valjanosti prodanih glazbila.

Originalne korice

„Narodne Prosvjete”
i „Mladog Istrana”

dobivaju se u

Narodnoj tiskari, knjigovežnici i papirnici

LAGINJA i DR.
PULA, Via Giulia 1.

Cijene koricama:

PROSVJETE sa poštarinom K 1.40.

ISTRANA " " " —'60.

Na uvaženje!

Častim se saopćiti, da sam nakon osamgodišnjeg svog rada proširio i preuredio znatno svoj posao, a da time udovoljim najraznolikijim zahtjevima štovanog općinstva.

Preporučam sve potrepeštine školske, uredovne i zasebne, koje zasjecaju u knjižarsku, papirničarsku, knjigovešku i tiskarsku struku.

Na skladištu imadem veliki izbor pedagoških, povjesnih i narodnogospodarskih knjiga, te nagradnih knjiga za mladež i za narod, onda pjesmarica, slikovnica, hrvatskih muzikalija za sva glazbala i pjevanje, molitvenika, nabožnih knjiga i koledara.

Primam pretplate na sve časopise, književne i modne listove.

Držim na skladištu Čirilo-Methodske marke, papiriće, tuljčiće, olovke, brisala, razglednice i listovni papir.

Svaka narudžba izvršuje se najbrže i najsolidnije.

Sa veleštovanjem:

Knjižara, papirnica i knjigovežnica

IVAN NOVAK - PAZIN.

UTEMELJENA

GODINE 1894.

o TELEFONA BROJ 38. o

POŠT. ČEKA BROJ 60.797.

≈ ≈ Papirnica. ≈ ≈

Tvornica pečata.

NARODNA TISKARA
= I KNJIGOVEŽNICA =
LAGINJA I DRUG.

ULICA GIULIA, 1. = PULA = ULICA GIULIA, 1.

Preporuča sl. učiteljstvu slijedeće
- navedene školske tiskanice: -

Alfabetički popis. - Glavni imenik.
Inventar. - Iskaz izostataka.
Iskaz o okolnosti učenika.
Iskaz djece o obvezatnosti po-
laska škole. - Ispitna svjedodžba.
Kronika. — Matica.
Namira vrhu učiteljske plaće.
Odlaznica. - Otpusnica.
Opravični zapisnik.
Popis knjižnice. - Razrednica.
Svjedodžba polaznica. - Školske
obavijesti. - Tjednik.

Naručbeni koledar za g. 1909.

popisom svih školskih, općinskih, crkve-
nih, posujilničkih i sudbenopravnih
tiskanica, kao i popisom svakovrsnih
pisarničkih potreština.

Šallemo na zahtjev franko i badava.